

CABARAN DALAM PENGURUSAN DAN PENTADBIRAN KOPERASI KARIAH MASJID DI SEMENANJUNG MALAYSIA

ROZIAH BINTI MOHAMED
NORBIHA BINTI KASMURI
SITI HAJAR BINTI SAAEY
NOR FADHILAH BINTI MOHD
NUR ANIZAH BINTI AZIZ

JANUARI 2020

RINGKASAN EKSEKUTIF

Koperasi Kariah Masjid (KKM) merupakan satu cabang daripada sasaran koperasi kluster komuniti yang terkandung dalam Dasar Koperasi Negara (DKN) 2011-2020. Suruhanjaya Koperasi Malaysia (SKM) telah merangka Pelan Strategik Pembangunan Koperasi Kariah Masjid bertujuan untuk memperkasa penglibatan KKM dalam memberi sumbangan yang ketara kepada pendapatan gerakan koperasi dengan menasaskan kepada peningkatan perolehan koperasi yang secara langsung dapat menaiktaraf status kluster koperasi mikro kepada kecil, kecil kepada sederhana dan sederhana kepada besar.

Walaupun peranan utama sesebuah masjid adalah sebagai tempat umat Islam menjalankan ibadah dan lain-lain aktiviti keagamaan, terdapat sebilangan masjid khususnya di Semenanjung Malaysia, turut menjalankan aktiviti perniagaan yang bertujuan untuk meningkatkan tahap sosioekonomi anggota kariah. Sehingga Disember 2018, terdapat sejumlah 435 KKM yang didaftarkan di bawah Akta Koperasi 1993, iaitu mewakili 3.1 peratus daripada jumlah bilangan keseluruhan koperasi berdaftar. Bilangan KKM ini juga bersamaan 6.9 peratus daripada 6347 buah masjid yang dilaporkan oleh Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM).

Hampir keseluruhan KKM (97%) adalah bersaiz mikro dan hanya menumpukan aktiviti perniagaan skala kecil dalam bidang yang tidak mencabar dan ini menyebabkan koperasi

tidak mampu menghasilkan pulangan yang tinggi. Lantaran itu, ia memberi kesan kepada kemampuan KKM untuk meningkatkan imej dan membina keyakinan masyarakat setempat untuk menjadi anggota KKM dan seterusnya memberi sokongan terhadap aktiviti dan program yang dijalankan oleh KKM.

Justeru itu, penyelidikan ini dijalankan untuk mengenal pasti isu dan cabaran dalam pentadbiran dan pengurusan Koperasi Kariah Masjid (KKM) dalam usaha menaik taraf sosioekonomi anggota KKM dan masyarakat setempat dengan mengkaji latar belakang, profil dan sistem pentadbiran KKM yang terdapat di Semenanjung Malaysia. Hasil daripada kajian ini diharapkan dapat dimanfaatkan oleh semua pihak termasuk Kementerian Pembangunan Usahawan dan Koperasi (MEDAC), Suruhanjaya Koperasi Malaysia (SKM), Institut Koperasi Malaysia (IKM), dan agensi-agensi yang berkaitan serta gerakan koperasi, khususnya kepada KKM sendiri bagi merangka program, polisi dan strategi yang bersesuaian untuk memajukan lagi KKM di Semenanjung Malaysia.

Kajian ini menggunakan kaedah kualitatif dengan pendekatan kajian kes iaitu sebanyak lapan koperasi yang dipilih berdasarkan beberapa kriteria yang ditetapkan. Responden adalah terdiri daripada anggota lembaga dan pihak pengurusan koperasi. Temu bual bersemuka dijalankan bersama responden, direkod secara audio dan juga bertulis. Rakaman audio perbualan antara penyelidik dan responden dihantar kepada penterjemah (*transcriber*) bagi mendapatkan hasil transkrip temu bual dalam bentuk teks. Analisis kandungan (*content analysis*), pemerhatian dan dokumentasi juga digunakan.

Mengikut statistik (SKM, 2018), daripada 435 koperasi kariah masjid yang berdaftar, 219 (50.3%) daripadanya merupakan koperasi kariah masjid yang menjalankan fungsi pengguna. Manakala, sebanyak 164 (37.7%) koperasi adalah fungsi perkhidmatan, 39 (9.0%) koperasi adalah pertanian, dan selebihnya (3.0%) adalah pembinaan, perindustrian, perumahan, kredit dan pengangkutan. Bagi saiz keanggotaan pula, majoriti (358 koperasi, 82.3%) dalam kalangan KKM mempunyai bilangan anggota kurang daripada 100 anggota. Hanya sebilangan kecil, iaitu 22 koperasi (5.1%) sahaja yang mempunyai lebih daripada 200 orang anggota.

Hasil kajian menunjukkan majoriti koperasi yang ditemu bual memaklumkan bahawa inisiatif untuk menubuhkan KKM masing-masing datang daripada kariah sendiri, hanya sebilangan

kecil didorong oleh pihak lain antaranya Majlis Agama Islam Negeri, ANGKASA dan Menteri Perdagangan Dalam Negeri, Koperasi dan Kepenggunaan pada masa itu. Kajian juga mendapati majoriti KKM yang dikaji jelas tentang objektif penubuhan koperasi masing-masing. Begitu juga dari segi membuat perancangan masa depan, maklum balas dari KKM adalah positif seperti mengadakan program pengukuhan perniagaan. Dari segi pentadbiran dan pengurusan masjid, didapati majoriti KKM yang dikaji mempunyai barisan ALK yang turut menganggotai jawatankuasa pengurusan masjid.

Dapatan kajian juga menunjukkan terdapat beberapa cabaran utama yang dihadapi oleh KKM yang terbahagi kepada enam aspek iaitu pendidikan koperasi, kepimpinan, kerjasama, persaingan perniagaan, kewangan dan kelestarian. Kurangnya pendedahan tentang pendidikan koperasi menyebabkan kesukaran mendapatkan anggota baharu, ekoran dari kurang pengetahuan, keyakinan dan minat terhadap koperasi. Isu kepimpinan merangkumi masalah kurang persefahaman antara ALK, kesukaran mendapat kerjasama dari AJK masjid, Jabatan Agama Islam Negeri, dan ALK sukar memberikan komitmen yang diharapkan atas kekangan tugas hakiki masing-masing. Cabaran untuk kelestarian koperasi juga berkait rapat dengan keupayaan KKM menguruskan koperasi selaras dengan keperluan semasa agar dapat bertahan dalam suasana perniagaan semasa yang mencabar.

Cadangan penambahbaikan adalah berdasarkan enam strategi yang dicadangkan untuk mengatasi kelemahan dan kekangan yang dihadapi. Enam strategi tersebut ialah memantapkan sistem pentadbiran dan pengurusan koperasi, mendapatkan sokongan anggota sedia ada, meningkatkan bilangan anggota baharu, memantapkan kompetensi keusahawanan dan memperkukuhkan pengurusan kewangan. Disamping itu, koperasi juga haruslah lebih proaktif bagi mencari peluang untuk menjana pendapatan menerusi penglibatan dalam perniagaan yang sesuai dengan kedudukan kewangan mereka.